

PLANINSTVO IN TURIZEM V GORAH

DR. JANEZ DUHOVNIK

Turistična zveza Slovenije in Ministrstvo za okolje in prostor – Urad za prostorsko planiranje sta letošnjega 30. maja v Ljubljani pripravila posvetovanje Prosti čas, rekreacija, turizem in upravljanje s prostorom. Na posvetu, ki se je začel z uvodnim predavanjem dr. Matjaža Jeršiča s Filozofske fakultete v Ljubljani, so kot poročevalci sodelovali še predstavniki obeh organizatorjev, Lovske zveze, Ribiške zveze, Triglavskega narodnega parka, Urbanističnega inštituta, Združenja slovenskih žičničarjev in Planinske zveze. Avtor tega prispevka se je posveta udeležil kot podpredsednik Planinske zveze Slovenije, ki ima na skrbi področje Koče, pota in gorsko vodništvo. Za posvet je pripravil prispevek, ki ga nekoliko prirejenega objavljamo. (Op. ur.)

PLANINSTVO IN GORSKI PROSTOR

Prispevek obravnava soodvisnost urejanja prostora in gorskega turizma v Sloveniji. Omejen je na tisti del gorskega turizma, ki je povezan z dejavnostjo Planinske zveze Slovenije (PZS), planinskih društev (PD), članov PD in drugih, ki gore obiskujejo kot planinci, pohodniki in gorniki, alpinisti in plezalci ter turni in alpinistični smučarji. V nadaljevanju bom vse navedene imenoval planince, njihovo dejavnost pa planinstvo. Prispevek se nanaša na vplive zaradi občasne navzočnosti planincev v gorskem prostoru in na vplive planinskih koč in poti. Ne nanaša se na visokogorske smučarske centre, glede katerih planinci pričakujemo, da se ne bodo več bistveno širili. Kot gorski prostor štejem predvsem peš dostopna območja v gričevju in sredogorju ter celotno visokogorje. Kljub velikim razlikam imajo ta območja pri obravnavi vprašanj, na katera se nanaša ta prispevek, marsikaj skupnega.

VARSTVO OKOLJA JE STALNA SKRB PLANINCEV

Planinska organizacija je od svojega nastanka naprej stalno skrbela tudi za »grajeno« okolje v gorskem svetu. Na razpored planinskih koč in potov ter njihovih zmogljivosti so poleg gorskih ciljev močno vplivale tudi geopolitične razmere v preteklosti. Zato koče in pota niso do podrobnosti domišljen in brezhibno delujoč sistem. Prej bi jih lahko šteli za dediščino, ki jo je vredno ohranjati prav zaradi nekaterih za sedanje čase neložičnih lastnosti, zaradi katerih je še bolj zanimiva. Koče ob vršički cesti na gorenjski strani so, na primer, na krajih nekdanjih vojaških in obmejnih objektov. Predvsem s prvo svetovno vojno so povezane številne poti na Bovškem in Tolminskem. Obstajajo številne vezne poti (transverzale), ki predstavljajo vabljive cilje za številne planince. Del teh poti je navezan tudi na mednarodne poti, za še eno mednarodno povezavo pa se pravkar dogovarjamo.

Kljub omenjenim nepopolnostim mreže planinskih koč in poti smo se planinci v okviru PZS že v sedemdesetih letih odločili, da v visokogorju ne bomo več gradili novih koč in potov, ampak bomo le vzdrževali in izboljševali obstoječe. Ta odločitev je prispevala k temu, da so trenutno številne koče temeljito obnovljene, razen izjemo- ma pa nismo pretirano povečali njihovih zmogljivosti. V začetku devetdesetih let smo se zavedeli škodljivih vplivov koč na okolje in v preteklem desetletju smo te vplive pri nekaterih kočah bistveno zmanjšali. Pri tem smo dobili pomoč tudi v Franciji in Avstriji, trenutno pa izvajajo projekt v okviru programa Phare. Vseskozi smo pri tem dobivali sicer skromno, vendar pomembno pomoč slovenske države.

Zmanjšujemo porabo čiste vode, gradimo naprave za čiščenje odpadnih vod, zmanjšujemo hrup in smrad v okolici planinskih koč z zamenjavo dieselskih generatorjev s fotoelektričnimi celicami, omejujemo polete helikopterjev za oskrbo planinskih koč na stalne koridorje in sodelujemo pri zapiranju alpskih dolin za individualni promet z motornimi vozili. Prizadevamo si za tak način zapiranja cest, ki bo spodbujal obiske gorá in preprečeval mešanje motornih vozil na makadamskih cestah s pešci, željnimi sprehodov po svežem in čistem gorskem zraku. Podpiramo omejitve letalskega prometa nad gorami in uvedbo prevozov po alpskih dolinah in gozdnih cestah z manjšimi avtobusi. Prizadevamo si za ureditev protiprašnih prevlek na cestah po alpskih dolinah, čeprav bi bile kasneje namenjene le javnemu prometu.

Parkiranje na začetku planinskih poti je skoraj povsod velik problem. Zato planinci podpiramo urejanje parkirnih prostorov na primernih krajih. Obnova železniškega prometa po nekdanjih progah bi bila za nas idealna rešitev.

BLIŽNJICE SO EROZIJSKA ŽARIŠČA

Vse, kar počnemo pri obnovah koč in potov, skušamo delati tako kot v dolini. Lahko si je predstavljati, kaj to pomeni ob nedorečenih predpisih in zapletenih ter dolgotrajnih postopkih. Prizadevanja gradbene podkomisije pri Gospodarski komisiji PZS, ki že desetletja prepričuje vse planinske graditelje, da je v skladu s predpisi dobro pripravljena in hitro izvedena gradnja najcenejša, niso vedno uspešna. Pogosto pa se tudi izkaže, da za dolino predvidenih predpisov v gorah ni mogoče smiselno uporabiti.

Po osamosvojitvi in spremembi družbenega sistema so se začele pojavljati številne težave v zvezi s planinskimi potmi, ki pogosto potekajo po zasebnih zemljiščih. Zato je Komisija za pota pri PZS sprožila postopek za pripravo zakona o planinskih poteh in njihovih oznakah. Podoben zakon je veljal že v Dravski banovini. Komisija za pota se zaveda, da so planinske poti, zlasti pa bližnjice, erozijska žarišča, ki jih bo potrebno čimprej odpraviti. Prve sanacije bližnjic že izvajajo.

Planincem so na voljo številni planinski in plezalni vodniki (knjige) in planinski zemljevidi z vrisanimi označenimi potmi različnih težavnosti, ki jih izdaja Planinska založba pri PZS in drugi. Le nekaj knjig pa je na voljo tudi v tujih jezikih. Med njimi je precej takih, za katere so poskrbele tuje založbe. Del vsebine v vseh publikacijah je namenjen tudi vzgoji bralcev na področju varstva okolja.

Sedaj veljavni predpisi za gostinsko dejavnost ponujajo visokogorskim kočam nekaj olajšav pri obratovanju. Upoštevati morajo poseben pravilnik, ki so ga sprejeli znotraj PZS, priznavajo pa ga tudi oblasti. Te olajšave so sad sodelovanja PZS pri pripravi teh predpisov. Za tiste kočice, ki stojijo v sredogorju in gričevnatem svetu in so dostopne z motornimi vozili, veljajo običajni predpisi.

PZS je v lanskem letu pričela usposabljanje oskrbnikov planinskih koč. Tečaj traja en teden. Vsi, ki uspešno opravijo preizkus znanja, dobe posebno potrdilo, ki bo v skladu s predpisi PZS postopno postalo pogoj za opravljanje tega dela. Vsebinska tečaja zajema tudi varstvo okolja in ukrepe, s katerimi čimbolj zmanjšamo škodljive vplive planinskih koč na okolje. Računamo, da bodo postopno uveljavljene take oblike upravljanja planinskih koč, kakršne so v navadi v drugih alpskih državah. Oskrbniki koč bodo predvidoma postali najpomembnejši spodbujevalci povezovanja planinstva in turizma.

PRISPEVEK VODNIKOV K OKOLJSKI OZAVEŠČENOSTI

Za slovenski gorski svet je značilno, da vanj zahajajo številni planinci predvsem na območjih najbolj privlačnih gorskih ciljev in v konicah poletne turistične sezone. Planinci prihajajo najpogosteje iz Slovenije in iz sosednjih ter bližnjih držav, le malo planincev prihaja iz bolj oddaljenih držav. Sicer pa gorski svet sameva in v njem so številne neizkoriščene možnosti. Te bi lahko s tesnejšim povezovanjem turizma in planinstva primerno izkoristili.

Večina planincev hodi v gore v majhnih skupinah ali posamezno. V gore zahajajo v krogu družine ali skupnih znancev. Veliko planincev v gore zahaja v okviru izletov, ki jih prirejajo planinska društva pod vodstvom prostovoljnih vodnikov PZS. Nekaj planincev pripeljejo v naše gore tuji gorski vodniki, čedalje več pa tudi slovenski gorski vodniki.

Planinska društva namenjajo v planinskih šolah za mladino in odrasle pomembne dele vsebin varstvu okolja. Člani planinske organizacije se tega vprašanja močno zavedajo. Posledice bodo postopno vidne tudi v drugih okoljih, kjer živijo planinci.

Vsi prostovoljni vodniki PZS se med usposabljanjem spoznajo s problematiko varstva okolja in njihova najpomembnejša vloga je vzgoja svojih varovancev na tem področju. Posledice so vidne. Na planinskih poteh skoraj ni najti odpadkov, ki bi tam ostajali za planince, ki so se za hojo v gore usposabljali v planinskih društvih.

Predlog PZS in Savinjskemu meddruštvenemu odboru

Predstavniki enega izmed planinskih društev, Planinskega društva Zabukovica, ki ga je **Martin Aubrecht** ob stoletnici SPD imenoval za neposrednega naslednika Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva, predlagamo, da bi ob otvoritvi Pavličevega sedla na zgradbi, ki bo na sedlu, vzdali spominsko ploščo Savinjski podružnici SPD, **Franu Kocbeku**, **dr. Johannesu Frischaufu** in **Janezu Piskerniku**, ki so že v 19. in v začetku 20. stoletja načrtovali cesto iz Logarske doline na Koroško.

Dr. Frischauf in Kocbek, načelnik SP SPD, sta bila prvobranitelja za cesto v Solčavo, naprej v Logarsko dolino in še čez Vrh v Železno Kaplo. Gradnja ceste v Solčavo in naprej v Železno Kaplo je zaradi I. svetovne vojne in državne meje odpadla. Cesto v Logarsko dolino so zgradili leta 1922, cesto na Koroško pa so odprli letos, po 100 letih prizadevanja zanjo! S spominom na Janeza Piskernika se bomo spomnili vseh tistih domačinov, ki so urejali planinska pota in pomagali, da je ta predel ostal slovenski.

Vrnimo se k cesti na Koroško!

Že leta 1898 je profesor Frischauf preštudiral traso proti Koroški, ki si jo je zamislil Piskernik. Piskernik je bil rojen na Koroškem in je poznal ta predel. Prof. Fri-

schau je napravil natančne meritve na trasi proti Pavličevemu sedlu in še na nekaterih drugih trasah. Napravil je posebno študijo.

Leta 1912 (po nekaterih podatkih leta 1910) je bila na terenu posebna komisija, ki je preučevala dva predloga. Korošci so bili za cesto čez Pastirkovo sedlo neposredno v Kaplo. Obnovili bi staro vozno pot, ki je nekdaj vodila preko tega sedla. Savinjšani pa so želeli, da bi cesto gradili čez Pavličevo sedlo in bi se v Beli združila s cesto Jezerski vrh-Železna Kapla. Danes imamo cesto čez Pavličevo sedlo, gre po Lesnikovi cesti in se pred Belo priključi cesti Jezerski vrh-Železna Kapla.

Zgodovina nas uči, da so prizadevanja za ceste že zelo stara in da so bili prebivalci Zgornje Savinjske doline že velikokrat razočarani. V časopisih smo prebrali, da so prizadevanja stara 30 let; ali je res tako?

Ob otvoritvi plošče se bomo spomnili 70-letnice smrti Frana Kocbeka (Gornji Grad, 7. 8. 1930), spomnili se bomo dr. Johannesesa Frischaufa, graškega profesorja, borca za slovenske Savinjske Alpe, velikega ljubitelja alp, savinjskega **Kugyja**. Spomnili se bomo domačinov, ki so v boju za slovenstvo stali v prvih vrstah in očevali, kot so oni dejali, Solčavske Alpe slovenske.

Franc Ježovnik

Gorski vodniki so svojo poklicno dejavnost začeli intenzivneje razvijati leta 1993. Od lanskega avgusta to dejavnost ureja Zakon o gorskih vodnikih, februarja letos pa se je Združenje gorskih vodnikov, ki je bilo ustanovljeno kot društvo, preoblikovalo v poklicno združenje, ki deluje kot druge poklicne zbornice. Za dejavnost gorskih vodnikov je pristojno Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem, s katerim dobro sodelujemo. Potrdilo o opravljenih izpitih za gorskega vodnika je javna listina. Najpomembneje je, da za usposabljanje novih gorskih vodnikov del sredstev na podlagi določb Zakona o gorskih vodnikih prispeva država. Trenutno se za gorske vodnike usposablja 25 kandidatov. Tudi pri usposabljanju gorskih vodnikov je varstvo okolja pomemben del vsebine tečajev. Štejemo, da gorski vodniki, ki imajo pogosto opravka z neukimi obiskovalci gorá, veliko prispevajo k njihovi okoljevarstveni vzgoji.

Komisija za varstvo narave pri PZS je v preteklosti veliko prispevala k vsestranski vzgoji planincev z izdajo več zgibank z okoljevarstveno vsebino.

PLANINSKE KOČE IN POTI ZA TURISTE

Slovenski gorski svet ima kljub sorazmerni majhnosti še precej možnosti za razvoj gorskega turizma. Območja zunaj okolice najbolj privlačnih in vabljivih gorskih ciljev ter vsa območja zunaj poletnih sezonskih konic lahko ob primerno vzgojenih obiskovalcih prenesejo bistveno večji obisk od sedanjega.

Planinske koče in poti omogočajo ob smotnem izkoriščanju tudi večjemu številu obiskovalcev doživeti vse tisto, kar ljudi privablja v gore. Številni zgledi v svetu nas o tem zlahka prepričajo. Zato bo PZS nadaljevala okoljsko sanacijo planinskih koč in poti, pri čemer pričakuje izdatnejšo pomoč države.

Veliko je neizkoriščenih možnosti za razvoj popotniškega in trekinškega turizma, za katerega vlada v svetu veliko zanimanje. Skoraj v celoti so neizkoriščene možnosti, ki jih ponuja sodelovanje turističnega gospodarstva v dolinah pod gorami in planinskih društev, ki upravljajo planinske koče.

Premalo je tudi prostorov za taborjenje, ki so okolju neprimerno manj škodljivi kot drugi stalni turistični objekti. Ti bi zaradi tesne povezanosti turizma in gospodarstva v primeru morebitnih gospodarskih kriz večjih razsežnosti nedvomno samevali in propadali, prazen prostor za taborjenje pa je v okolju najmanj moteč. Taborjenje je zlasti za mlade planince mnogo zanimivejše kot bivanje v kočah, zlasti, ker mora biti cenejše. Kdor je kot mlad taboril v gorah, se bo namreč vanje vračal tudi, ko bo odrasel.

Turisti se v slovenskem gorskem svetu zadržujejo krajši čas, ker jim večinoma ne ponujamo obiska naših gorá peš, ampak le z avtobusi čez nekatere gorske prelaze ali pa si gore ogledujejo celo le od daleč. Dejavnosti, ki bi bile posledica primerne ponudbe, pripravljene v sodelovanju z vsemi, ki so usposobljeni in voljni sodelovati, so lahko brez škodljivih posledic za okolje.

Sodobni turisti so večinoma nagnjeni k aktivnemu preživljanju prostega časa. Redki so turisti, ki bi jih zanimalo štirinajstdnevno ukvarjanje z eno samo dejavnostjo, zlasti če se z njo tudi sicer ne ukvarjajo v prostem času. Take zanima čimbolj pisana ponudba, ki poleg klasičnih turističnih storitev in posebnih osebnih storitev, kot je vodenje po gorah, vsebuje tudi izposajo opreme.

SODELOVANJE VSEH PRIZADETIH

Slovenski gorski svet z naravnim in grajenim okoljem (planinske koče in pota, drugi objekti) bo za obiskovalce zanimiv, če nam bo uspelo njegove posebnosti ohraniti čimbolj nespremenjene. Primerne so le take spremembe, ki zmanjšujejo vplive na naravno okolje. Uspešno urejanje gorskega prostora je mogoče le s sodelovanjem vseh prizadetih. Na novo se porajajoče dejavnosti ne smejo omejevati tradicionalnih, jih motiti ali jim celo škoditi. Tradicionalne dejavnosti, kot je na primer planinstvo, so namreč gorski svet v preteklosti odprle, mu dodale nove vrednote in ga naredile zanimivega tudi za druge dejavnosti. V prostorskih dokumentih je treba jasno določiti, kaj je v gorskem svetu prepovedano početi. Postopke za dovoljevanje posegov v prostor je treba skrajšati, vendar ne na račun vsebine, pač pa z zmanjšanjem formalnih zahtev na najnižjo možno mero. V predpisih je potrebno upoštevati posebnosti gorskega sveta.

Še naprej je treba spodbujati povezave med planinstvom in turizmom. Vnaprejšnje odklanjanje določenih dejavnosti, ne da bi bile dokazane škodljive posledice, ni primerno. Omejitve bodo potrebne šele, če se bo pokazalo, da gorski svet privablja preveč obiskovalcev.

Pri snovanju predpisov za urejanje prostora bi morali opustiti naštevane nedovoljenih dejavnosti, ki jih trenutno poznamo. Formulacije bi namreč morale biti povezane s škodljivostjo vplivov. Sicer pa je bistvenega pomena, da obiskovalci gorskega sveta sami sprevdijo, da so določene omejitve potrebne. To pa je mogoče doseči le z ustrezno vzgojo.

Muzej ekstremnih vzponov

Reinhold Messner, 55-letni južnotirolski in svetovno najbolj znani alpinist, si je uresničil življenjsko željo. Na višini 2180 metrov na gori **Monte Rite** v bližini severnoitalijanskega mesta Belluno nastaja pod njegovim vodstvom najvišji gorniški muzej v Evropi. Od pomladi leta 2002 si bodo obiskovalci z nekdanje utrdbe v kamenju s pogledom preko Dolomitov lahko ogledali še kaj drugega. Kot posebna atrakcija tega muzeja naj bi bili predstavljeni objekti, ki jih je Messner zbral na svojih odpravah na vrhove vseh osemtisočakov. Stroški za gradnjo in ureditev »mednarodnega gorniškega muzeja« bodo znašali približno šest milijonov mark.

kovica
tržba
vpliva?